

9-сыныпқа аналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен (оқыту қазақ тілінде емес) қорытынды аттестаттау спецификациясы

Білім алушыларды қорытынды аттестаттау жаңартылған білім мазмұны бойынша негізгі орта білім беру деңгейінің 9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша (оқыту қазақ тілінде емес) үлгілік оқу бағдарламасының мазмұнын қамтиды. Білім алушылардың білімі, білігі, сондай-ақ дағдылары МЖМББС күтілетін нәтижелермен анықталады.

Емтихан жұмысының сипаттамасы

Оқылым

Емтихан жұмысы жалпы көлемі 300-350 сөзден тұратын бір мәтінге негізделген міндетті үш тапсырмадан тұрады.

1-тапсырма мәтін тақырыбы бойынша арнайы лексиканы түсінуге негізделеді.

Мәтінде кездесетін 5 сөздің лексикалық мағынасына балама сөздер ұсынылады. Білім алушы ұсынылған сөздерге мағыналас сөздерді мәтіннен тауып жазуы қажет. Берілген сұрақтар білім алушылардың тілді қолдана алуы мен контексте жекелеген лексиканың мағынасын түсіну дағдыларын көрсетуін бағалайды.

2-тапсырма перифраз тәсілі арқылы орындалады.

Мәтінде кездесетін сөйлемдердің түпнұсқалық мағынасын сақтай отырып, құрылымын перифраз тәсілі арқылы өзгертіп, қайта жазу жұмысы ұсынылады. Ол үшін сөйлемдердің басы (сөз, сөз тіркесімен) ғана беріледі. Бұл жұмыс білім алушының мәтін мазмұнын тұтастай түсінуі мен грамматикалық құрылымды дұрыс қолдану дағдысын бағалайды.

3-тапсырма қысқа және толық жауапты қажет ететін ашық сұрақтардан тұрады.

Білім алушылар мәтін бойынша қысқа және толық жауапты қажет ететін 3 ашық сұраққа жауап береді. Берілген тапсырманың сұрақтары білім алушылардың мәтін бойынша нақты сұраққа жауап беру мен тілді қолдана алуын және өз ойы мен көзқарасын жеткізе білуін, қорытынды жасай алуын, сондай-ақ грамматикалық құрылымды дұрыс қолдану дағдысын бағалайды.

Максималды балл 30 балл

1-тапсырма

Төменде берілген мәтінді оқыңыз.

Жер күні

Жер күні – халықаралық деңгейде аталып өтетін қоршаған ортаны қорғау шараларының бірі. Жер күні – жер планетасының дүниедегі ерекше орнын атап өтуге арналған. Жердің биологиялық әр алуандылығы туралы білу және оны қорғау – адамзаттың міндеті. Бұл шараның мақсаты әлемдегі барлық адамдарды өсімдіктер мен аңдарды қорғауға және өзіміз өмір сүретін жерді таза ұстауға ынталандыру және ол туралы адамдардың білуіне ықпал ету. Көптеген елдерде жер күнін 22 сәуірде, ал кейбір елдерде бір ай бұрын, яғни жер мен күн теңескен күні 21 наурызда атап өтеді.

Бұл шара қалай пайда болды? Жер күнін атап өтуді ұсынған АҚШ сенаторы Гэйлорд Нелсон. Оның бастауымен ең бірінші Жер Күні 1970 жылы 22 сәуірде Америкада аталып өтті.

Адамзат жер қойнауындағы табиғи көздерді жауапсыз қолдану арқылы судың, жердің және ауаның ластануына себепші болады. Мысалы, ластанудың әсерінен ауаның озон қабатында пайда болған тесік. Зерттеушілер ауа ластанған сайын озон қабаты жұқарып, тесіктер көбейе түседі деп санайды. Бұл ультракүлгін сәулелер қоршаған орта үшін қауіпті.

Тағы бір мысал, әлем мұхиттарына төгілген қоқыстан үйілген пластик аралдардың пайда болуы. Ұзындығы мен ені бірнеше шақырым бұл аралдар мұхиттағы тіршілікке орасан зиян келтіріп жатқаны сөзсіз.

Жер Күні планетамыздың қамын ойлайтын жалғыз күн емес, Жер Күні бүкіл адамзаттың күнделікті өмір сүру салтын өзгерту қажеттілігін еске салатын күн.

Мысалы, егер күніне миллиондаған адамдар мектепке немесе жұмысқа жаяу немесе велосипедпен барса, машиналар, автобустар және ұшақтар шығаратын газ мөлшерін азайтуға үлесін тигізер еді. Жер мен ауаның тазалығында ағаштардың орны бөлек екені белгілі. Ағаштар оттегін шығарып, ауаның тазалығын қамтамасыз етіп қана қоймайды, олар сондай-ақ жауын-шашын, күн сәулесі және желдің ауа райына әсерін азайтып, климатты реттеп отырады. Олай болса адамзат өзі аямай қолданып отырған ағаштардың орнын толтыруға да жауапты.

Жерді таза сақтаудың тиімді әдістерінің бірі – қайта қолдануға болатын материалдарды қайта өңдеу. Оны іске асыру мүлдем қиын емес. Ескі заттарға жаңа өмір беру, ескі заттардан мүлдем басқа зат жасап шығару арқылы қаншама жер байлығын үнемдеуге болар еді. (300 сөз)

Мәтіннен мына сөздердің сәйкес мағыналарын табыңыз.

Айрықша – _____ [1]

Алғашқы – _____ [1]

Пайдалану – _____ [1]

Үлкен – _____ [1]

Халық – _____ [1]

Барлығы: [5 балл]

2-тапсырма

Төменде берілген әр сөйлемді өз сөзіңізбен қайта жазыңыз. Сөйлемдерді берілген сөздермен

бастаңыз.

Әр сұрақтың балы жақшада берілген. Тіл сапасына қосымша 5 балл беріледі.

Мысалы:

Жердің биологиялық әр алуандылығы туралы білу – адамзаттың міндеті.

Адамзат _____

Жауабы:

Адамзат жердің биологиялық әр алуандығы туралы білуі тиіс.

1. Жер күні – халықаралық деңгейде аталып өтетін қоршаған ортаны қорғау шараларының бірі.

Қоршаған ортаны _____
_____ [1]

2. Жердің биологиялық әр алуандылығы туралы білу және оны қорғау – адамзаттың міндеті.

Адамзаттың міндеті _____
_____ [1]

3. Жер күнін атап өтуді ұсынған АҚШ сенаторы Гэйлорд Нелсон.

АҚШ сенаторы _____
_____ [1]

4. Адамзат жер қойнауындағы табиғи көздерді жауапсыз қолдану арқылы судың, жердің және ауаның ластануына себепші болады.

Судың, жердің _____
_____ [1]

5. Зерттеушілер ауа ластанған сайын озон қабаты жұқарып, тесіктер көбейе түседі деп санайды.

Ауа ластанған сайын _____
_____ [1]

9

6. Ұзындығы мен ені бірнеше шақырым бұл аралдар мұхиттағы тіршілікке орасан зиян келтіріп жатқаны сөзсіз.

Мұхиттағы тіршілікке _____
_____ [1]

7. Жер Күні бүкіл адамзаттың күнделікті өмір сүру салтын өзгерту қажеттілігін еске салатын күн.

Бүкіл адамзаттың _____
_____ [1]

8. Жер мен ауаның тазалығында ағаштардың орны бөлек екені белгілі.

Ағаштардың _____
_____ [1]

9. Адамзат өзі аямай қолданып отырған ағаштардың орнын толтыруға да жауапты.

Аямай қолданып отырған _____
_____ [1]

10. Ескі заттарға жаңа өмір беру, ескі заттардан мүлдем басқа зат жасап шығару арқылы қаншама жер байлығын үнемдеуге болар еді.

Жер байлығын _____
_____ [1]

Барлығы: [10+5=15 балл]

3-тапсырма

Төмендегі сұрақтарға жауап беріңіз. Мүмкіндігінше, өз сөзіңізбен жауап беруге тырысыңыз.

Әр сұрақтың балы жақшада берілген. Тіл сапасына қосымша 5 балл беріледі.

1. Жер күнін атап өту шарасы қандай мақсатта ұйымдастырылды?

[1]

2. Адамдардың жер байлығына немқұрайлы қарауының салдарынан қандай мәселелер пайда болып отыр? Кем дегенде 2 мәселені көрсетіңіз.

[2]

3. Ағаштардың жер мен ауа тазалығына әсері қандай? 2 әсерін жазыңыз.
